

Landskap: Småland

Upptecknat av: Carl Lideman

Härad: Kimmervads

Adress: Ljungagård Kolsvik

Socken: Kolsvik

Berättat av: Johan Gustavsson

Uppteckningsår: 1838

Född år 1863 i Tåvelsås

I Kolsviks socken av Kronobergs län som jag här skall skildra, är Fläcklinge var på år 1400 ett hemman och ägdes av en som hette Allvæ och var mycket förmögen men allt som ägdelarna mått-
te samman förväldes jord och bebyggdes och var och en fick sig tilldelats hem-
mansstol på grund av skatteväsendet som utgick på hemmansstol Fläcklinge bildar nu flera fina gårdar men i
sina hemmansstol. Här på min fädeme-
gård Ljungagård var för bara en gård som bebeckrades ett halvt mantal
men blev sedanmera delad först

mitt i by och blev då två fjärdedels
mantel så delades den ena fjärdede-
len till två åttandedels mantel som
den nu är i dag, Den första och äldsta
av gårdarna äger jag, och var förr herra
Ljungbedar därav namnet, på grund
av sådan delning kom byarna sepp
likadan delning har det varit på
många ställen inom socknen, Så är
vi tre byar här till ett byalag
och är i dag har vi så kallade bya-
stämmor den första maj, stämmor för-
flyttas från gård till gård och då väl-
jes en älderman som är hos till
nästa första maj, han skall se efter
byns gemensamma angelägenheter
gruslag gemensamma vägar och dylikt

och enligt en gammal tradition besöka
alla gästgärdar som var på vandring över
natten så och alla luffare vilket varas
än den tiden. Byborna kallas sammant
enligt byorden eller budskapet som
går från gård till gård och slutas hos
äldermannen alla sådana gamla byorden
och protokoll lägges i ett gammalt skrin
som kallas byskista kistan är i förvar
hos äldermannen i ett är till nästa väljes
den kistan som vi har i denna byen
är 115 år gammal och har hela denna
tid varit i omlopp i byen.

1) Ordet bol betyder en bra äng-
slätter med bra gräs fullt med tvor
och stenar och är inhägnat och använ-
des bara till slätter och bete på hösten.

Den slättern som är i rådana bol
kallas hackerslätter eller brastätter
På ett ställe här i Kåboviken är ett
bol odlat och den gården heter Bols-
gård

Alla gårdar är ~~större~~ i mantal och
kallas gård om än så liten och med dess
rättigheter här finns gårdar som ej har
större areal än 2-3 tunnland, här finns
de som har $\frac{1}{4}$ del mantal, Men larp-
ställe som är försälda från hemma-
met kallas lägenhet.

Då byarna äro tätt byggda kan
alla ej få sin jord på ett ställe där
de har lussen får då ett skifte
långt i från gården den kallas för
utjord eller utägor och utgår då i

57

5460

5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.

regel det mesta skogsmark och delvis
odlad jord, det kan vara en gård som
är $\frac{1}{8}$ man i inågor och ett helt hem-
man i utågor,

De små hemmen som byggdes ute
i skogarna kallades torp där fick
borsaren bygga hus själv men fick
ha skog hos bonden och odla gröt som
han ville, och fick ha där för ett litet
arvode, borsare brukade få livstids-
kontrakt eller köpa på 49 år och efter
den tiden tillhörde det gården med
hus och jord,

Fjärdingsbönder var de som ägde ett
fjärdedel mantal jord med hus, Ryttartorp
var det samma som husortorp det hade
den indelte borsaren ägare till torpet

kallade för rusthållare, Soldattorp inne-
 hodes av den indelte soldaten och äg-
 des av rotebönder, Båtsmanstorp ägdes
 av rotebönder och innehades av den indelte
 båtsmannen, Kronortorp var torp som
 var förlagda på kronas domäner han
 kallades kronortorpare, skattortorp och skatte-
 rättsgårdar var sådana som i stället för
 kronoskatt fick göra vissa dagsverken
 i stället på någon stor gård som av kro-
 nen köpt skatteämb., godset Stjärnvik
 i Tåvelås socken hade skatteämb. till
 en hel by i nämnda socken, de större
 ställen som hade häst fick skicka dit
 körkötta man och häst i stället för
 dagsverken, Dagsverkstorp var sådana
 små jordbrukstorp som arendet betalades

7)
med dagsverken och tjälgen till exempel
ett torp som födde 3 kor var det i
regel 2 dagsverken i veckan på som-
maren och ett i veckan på vintern
Tjälgen var dagsverken av kvinnas
eller pojkar på en 14-16 år, på ett så
dant torp brukade vara en tjugo när
det budades gavs order en det med
hår och potatisplöking och dyligt
den som var tjälprättare kallades för
käringerättare, stottorp var de min-
sta med bara litet jord i bland så
de kunde föda en ko och ibland inte
det och betalades med några tjälpen
Tjälklagda torp var stora stora torp som
betalade årligt arrende kontant.
Skogstorp var den vanliga benämningen

5460

på avlägset långt in i skogarna belägna
småbyr, Backstugor fins knappt några
kvar, de var i regel byggda på en
vackravlutning och med des ena vägg
ingravd i backen för att skydda
mot byla och spara virke och arbete
Jag har sett rödorna även andra små
stugor kallades för backstugor byggde
i skogsbyr och dyligt med ingen
jord till.

Nyodlingar somjån är kommit i
sin kultur och ej är i färdigt skick
som annan jord för vad gräda som
helst kallas för ett gemensamt ord
för Nylänne, på rödorna nyodlingar som
bebyggs och bildar nya hem kallas för
nybyggen, här fins gårdar som pått

namnet Nybygget.

Kvarnar fins här på orten flera men bara en som är i mantal inräknad och det är Pene kvarn men är nu ej i bruk utan fått förfalla, där var jord billhörande fast libet, beand-
ra kvarnar fins här i socknen som är i så kallade lägerheter, Så har vi Kullekvarn en av de största och är i samband men gård i mantal ratt

Här fins inga gårdar utan namn nummer användas aldrig, Då husförhör hålles här på orten är med kristenclous förhör kanske den enda plats i Småland hålles De som hava gård och jord som är i mantal ratt skall

hålla husförhör i den tur som alfabetet är, först den största gården som börja med bokstaven A o s v. men då det väljes till älderman börja de efter alfabetet avigt räknat och sluta med A i stället, på så sätt är N:o 1 den som börja med A.

Denna räkning är rotevis en rote utgör i regel en och två byar, men alla som bor i den som betecknas för lägerbet är fri för husförhör och älderman.

Det har förekommit att hemman delats som de delat själva och tilldelats hemmansstat, men kan redan vid laga skifte kunnat variera litet men har av domstolen blivit gästade. En ägare kan ej sälja hela man-

60) -tals beräkningen och ändock ha man
-tal kvar utan förbehålla uttungen
in eller utågar, men om man har
undan litet att bygga på blivdet
avvänder lägenhet

Laga skifte har här varit och ägodelning
som avslutades 1922 då hade den varit i
över 20 år, för över allt möter sig fast
det blir bättre, och då har hemmarna
som är obebbyggda nyttlagits i jorda-
bok som särskilda enheter med man-
tal

I kyrkobok och jordabok står nypräk-
nat lägenhetens eller den avvänderade jord-
-lottsens mantal och tillhörande och så man-
-net på det avvänderades stamman
med laga skifte för i denna by ut-

5460

12.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.

- göres skifteslagte av två byar i den
andra halvan av socknen är nu laga skifte
igång som varit i 30 år och är ännu ej
färdigt men det är det 4 byar till
ett skifteslag och på ett ställe är det
bara en by, byalaget och skifteslaget
utgör i regel ett men inte alltid
Efter år 1797 då laga skifte var här
fick folket sina ägor spridda men sedan
började ägobyte böveler emellan för
att få det litet mera sammanhängande
och när ett sådant byte hade varit
länge så blev det hävdarätt och
stod sig vid nästa skifte som var
över hundra år senare, ut och in ägor
har jag behandlat på sid 4
Samfärd bant och getsmark var det

som uttog vallgata gemensamt för en
Lag eller flera gårdar, då djuren hördes
till sina betesmarker och måste över
annans mark, Då hela skifferlagets
jord var uppmätt i areal började
gradering, flera kärr och myrar som
inget kunde växa graderades ej utom
kallades för expediment, vid gradering
utsågs två edvurna godsmån som
var med, då mättes myrans djup
och beskaffenhet, och graderades så
det kunde att en som lämnade ett
lundland fick 6-8 sämre jord, det
var alltid här vi gradering, en ville
ha efter hemmanstal vilket var det
vanliga men många ville ha efter
innehav men blev alltid efter

hemmanstal, vilket var delningsgrund
likaså när skogsmark värderades
så var det efter produktiv skogsmark.
Då sjö var angränsande i skifferlagets
ögar hade hela det skifferlagets fisk-
rätt om de hade gåvor vid sjö eller
ej, och om skiffe begärdes av fisk-
rätt delades det efter hemmanstal
men lägenheter inom skifferlaget
hade ej fiskrätt utan råden var
ingången i deras köpehandlingar.
Jag har här efter bästa förmåga besvarat
denna frågelista.

Carl Bröderman
Jungagård
Kalsvik